

KÖKSAV Yayınları

Yunan Tarihinin Suskunluk Noktası: Anadolu'dan Yunanistan'a Göçen Rumlar

Yazar(lar): Özlen Işık

Ankara Ü, Dil ve Tarih-Coğrafya F, Kafkas Dilleri ve Kültürleri B, Ermeni Dili ve Kültürü AD Lisansüstü Öğrencisi

Kaynak: *KÖK Araştırmalar KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt XII, Sayı 2 (Güz 2010), ss. 77-86

ISSN: 1302-292X

Yayıncı: KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı (KÖKSAV)

Baskı Tarihi: 2012

URL: <http://www.koksav.org.tr/arsiv/201012277.pdf>

KÖKSAV Arşivini kullanmış olmanız <http://www.koksav.org.tr/arsiv/bilgi/ilkeler.php>'deki KÖKSAV Yayınlarının Kullanım Şartları ve Sınırlamaları'nı kabul etmiş olduğunuzu göstermektedir. KÖKSAV Yayınlarının Kullanım Şartları ve Sınırlamaları'na göre, eğer kayıtlı değilseniz, derginin bütün bir sayısını indiremez, bir makalenin birden çok nüshasını çoğaltamazsınız. Ayrıca KÖKSAV Yayınlarının içeriği ticarî olarak değil, ancak kişisel olarak kullanılabilir.

Eserin daha çok kullanım hakkına sahip olmak için <http://www.koksav.org.tr/yayin/iletisim.php>'de bilgilerinize erişebileceğiniz yayıncı ile temas kurunuz.

KÖKSAV bağımsız, günlük siyasî konumu olmayan, gönüllü olarak hizmet veren vakıf statüsünde bir kurumdur; merkezine Türkiye ve Türk dünyasını alarak araştırmalarını ulusal ve uluslar arası sosyal, siyasî ve stratejik konulara yoğunlaştırır, araştırma ve incelemeler yapar ve yayar. KÖKSAV hakkında daha çok bilgi edinmek için, lütfen koksav@koksav.org.tr adresinden temas kurunuz.

KÖKSAV Yayınlarında ifade edilen bütün görüşler, değerlendirmeler ve varılan sonuçlar yalnızca yazar(lar)ına aittir.

© KÖKSAV 2012 Ankara

KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı
KÖKSAV . Ankara

<http://www.koksav.org.tr>

Yunan Tarihinin Suskunluk Noktası: Anadolu'dan Yunanistan'a Göçen Rumlar

Özlen Işık

Özlen IŞIK, “Yunan Tarihinin Suskunluk Noktası: Anadolu'dan Yunanistan'a Göçen Rumlar” *KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, Cilt XII, Sayı 2 (Güz 2010), ss. 77-86.

Bu çalışmada, Kurtuluş Savaşı sonrasında Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden Rumların bu ülkede karşılaştıkları güçlükler, Yunan Devleti ve toplumunun kendilerine yönelik olumsuz yaklaşımı Yunan kaynaklarına ait veriler aracılığıyla ortaya konuyor. Söz konusu dönemde hâkim olan Venizelos karşıtlığı ve Anadolu Rumlarının “Venizelos yanlısı” olarak nitelendirilmeleri Rum muhacir nüfusun doğrudan hedef alınmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkıyor. Ancak tarihsel süreç içerisinde yaşanan benzeri örneklerden, bu dışlayıcı tutumun yalnızca dönemin siyasi konjonktürünün eseri olmadığı anlaşılıyor. Örneğin, Anadolu Rumlarıyla aynı dönemde Yunanistan'a göç eden Ermeniler ve daha sonraki yıllarda (1937-1949) eski SSCB'den bu ülkeye göç eden Karadeniz Rumları da aynı dışlayıcı tutumla karşı karşıya kalmışlardır. Günümüzde ise Yunan toplumunun ülkede yaşayan göçmenlere yönelik düşmanca tutumu dikkat çekici boyutlara ulaşmaktadır. Son yıllarda bu konuda yapılan araştırmalar Yunan devlet organlarının ve hatta Yunan vatandaşlarının insana yönelik ırkçılık ve ayrımcılığı cezal yaptırım gerektiren bir yasa ihlali olarak algılamadıklarını ortaya koymaktadır. Tüm bu verilerden yola çıkarak Yunanistan'ın “öteki”ye yönelik dışlayıcı tutumunun, tarihsel süreç içerisinde çözülmeyi bekleyen bir sorun olarak kaldığını söylemek mümkündür. Bu sorunlu yaklaşım, Yunan toplumunun hem kendisine hem de başka toplumlara yönelik algısında bir yanılısama olduğunun göstergesidir. Antik Yunan kültür mirasını diğer uluslara karşı doğal bir üstünlük sebebi olarak gören, ancak aynı zamanda bu mirasın ağırlığı altında ezilen günümüz Yunan toplumunun kendisiyle yüzleşmesi ve diğer toplumlara daha gerçekçi bir perspektiften bakması bu sorunun çözümünü için önkoşuldur.

Anahtar Sözcükler: Yunanistan, Türkiye, Muhaceret “öteki” algısı, Anadolu Rumları, 1922 Rum göçü.

Özlen IŞIK, “The Time of Silence of The Greek History: The Greeks Who Immigrated To Greece From Anatolia”, *KÖK Journal of Social and Strategic Researches*, Vol. XII, Num. 2 (Autumn 2010), pp. 77-86.

This study has drawn on data in Greek sources to set forth the challenges encountered by the Anatolian Greek immigrants in Greece after the War of Independence and the adverse stance of the Greek State and public towards them. We see that the prevailing anti-Venizelos stance during the period and description of Anatolian Greeks as “Venizelos adherents” have been significant factors that turned the Greek immigrant population a direct target. Yet, based on similar examples experienced through out history it's understood that this exclusionist stance is not exclusive to the political landscape of the period. For instance, the Armenians who immigrated to Greece in the same period with the Anatolian Greeks as well as the Black Sea Greek migrants from

Former USSR were subject to the same exclusionist stance. As for today, hostile stance of the Greek state bodies and Greek citizens towards immigrant inhabitation of the country is reaching striking levels. Research on the subject in recent years has revealed that Greek State Institutions and even Greek citizens do not perceive racism as segregation as violation of law that entails sanction. Based on all this data, one can conclude that through out history Greece's exclusionist attitude towards "the other" has remained an issue waiting to be solved. This problematic stance is indicative of the Greek society's illusive perception of itself and other societies. The precondition for the solution of this problem for the contemporary Greek society which regards the Hellenic cultural heritage as a natural cause of superiority over other nations while at the same time crushed under the weight of this heritage is to confront itself and to acquire a more realistic perspective towards other societies.

Key words: Greece, perception of "the other", Asia Minor Greeks, 1922, immigration.

Bir toplumun "öteki" algısını anlamada o toplumun, coğrafyasına sonradan göç yoluyla dâhil olan insanlara yaklaşımının önemli bir gösterge olduğu kanı-sındayım. Rebetiko¹ müziğinin kökeniyle ilgili olarak araştırma yaptığım bir sırada, bu müziği temsil eden Anadolu Rumlarının Yunanistan'a göçleri sonra-sında toplumun dışına itilmiş, sefalet içindeki zorlu yaşamları, Yunan toplumu-nun Anadolu'dan gelen Rum göçmenlere yönelik algısıyla ilgili merakımın derinleşmesine yol açtı. Birleşmiş Milletler Örgütü'ne ait bir veriye göre, 1922 yılında yaşanan tarihî dönüm noktası ve ardından yaşanan nüfus mübadelesiyle birlikte Anadolu'dan Yunanistan'a göç eden Rumların % 20'si Yunanistan'da geçirdikleri ilk bir yıl içerisinde açlık ve sefaletten hayatlarını kaybetmişlerdi.² Yunan toplumu, aynı dili konuştukları, aynı dine mensup oldukları, dolayısıyla "öteki" olarak algılanması zor olan soydaşlarını nasıl karşılamıştı? Bu sorulara yanıt ararken bulduğum veriler gerçekten "çarpıcı" denebilecek türdendi.

Yunan tarihinde "Küçük Asya Felaketi" olarak anılan tarihsel süreç, o dö-nemde Anadolu'da yaşayan Rumların bu bölgede yaşadıkları acılar, kayıplar, bu insanların döneme ilişkin anılarının anlatıldığı eserler, Yunan edebiyatının bü-yükçe bir bölümünü oluşturur. Hatta bunların bir kısmı Türkçeye çevrilerek ülkemizde de yayınlanmıştır. Yunan yazar Dido Sotiriou'nun *Benden Selam Söyle Anadolu'ya* (2000) ya da özgün adıyla *Matomena Homata (Kanlı Topraklar)* adlı romanı da bu konuda yazılmış ve Türk okuyucusunun da beğenerek okudu-ğu bir eserdir. Bir savaş yaşanmış, bölge halkı bu savaş dolayısıyla büyük sıkın-tılara maruz kalmış ve bu sıkıntılar, acılar Yunan toplumsal belleğindeki yerini almıştır. Ancak savaş sonrasında Yunanistan'a göç eden Rumların içinde yaşa-

¹ *Rebetiko*, 1880'li yılların adından Küçük Asya Rumları arasında gelişen, çoğunlukla toplumsal temala-rın işlendiği bir müzik türüdür. İzmir bu müziğin geliştiği en önemli merkezlerden biridir. *Istoria tis laikis mousikis dimiourgias*, Stefanou Louka, <http://www.rebetiko.gr/arthra> (05.01.2011)

² Margariti, Azeli, Andrioti, Detoraki 2004; League of Nations 1926 verileri, 149; bunun için bkz. http://www.zonafos.net/sel_115_172.pdf (20.02.2011).

dıkları koşullar Anadolu'daki savaş ortamından hiç de farklı değilken, oradaki zorlu yaşam söz konusu olduğunda aynı belleğin devreden çıkarılması, dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Geçtiğimiz Şubat ayında, Yunanistan'da *Travma ke i politikēs tis mnimis* (Agcidis, Kokinos 2011) adıyla yayınlanan, Türkçeye *Travma ve Hatırlama Politikaları* adıyla çevirebileceğimiz kitabın “22 göçmenleri ‘anavatan’da” başlıklı ikinci bölümü sözünü ettiğimiz göç sürecini kapsayan dönemi hafızalarda yeniden canlandırmada önemli bir rol üstleniyor. Kitaptaki verilerden, Yunan toplumunun, aralarında ırk, dil ve din birliğinin bulunduğu Anadolu Rumlarını hiç de dostça karşılamadığını anlıyoruz.

Dönemin siyasî konjonktürü de bu düşmanlığı besleyen önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Venizelos'un Küçük Asya'nın batısını Yunan Krallığı'na dâhil etme ve “Küçük Asyalı kardeşlerini kurtarma” politikası doğal olarak Anadolu Rumlarının Venizelos'a duydukları bağlılığı artırmıştı. Ancak öte yandan ülkenin tarafsız kalması gerektiğini savunan Krallık yanlılarının bu yöndeki propagandaları³ Yunanistan'da yaşayan yerli halk üzerinde Anadolu Rumlarına yönelik olumsuz yaklaşımın ortaya çıkışına büyük katkıda bulunmuştur.

Venizelos karşıtları, mültecilerin Yunanistan'a gelişinin Venizelos'un bilinçli olarak uygulamaya koyduğu bir yöntem olduğunu savunuyorlardı. Çünkü bu sayede Venizelos ülkede önemli sayıda bir fanatik destekçi grubuna sahip olmuştu. 1936 yılında, dönemin mülteci karşıtı akımının en etkin temsilcilerinden olan *Elliniko Mellon* Gazetesi (13 Şubat 1936) bu görüşü doğrulayıcı biçimde şunları yazıyordu:

“Venizelizm, alçakça bir ihanetle Küçük Asya'yı Türklere teslim ederken ve Küçük Asya nüfusunu ‘mülteci’ olarak buraya getirirken ne yaptığının farkındaydı”.

Yunan araştırmacı Mavrogordatos ise Venizelos karşıtlarının düşünce yapısını şu sözlerle açıkça ortaya koymuştur:

Antivenizelizm, mültecilerin kötü durumuna kayıtsız kalmakla kalmadı, yerli (halkın) düşmanlık ve saldırganlığının bir aracı oldu. Hatta bu düşmanlığı sistemli bir şekilde sömürerek mültecileri daimi günah keçisi olarak kullandı. 1922 sonrası Yunanistan'ında mültecilerin barındığı ilk on yılda Antivenizelizm, mültecilere sağlanan yardım ve iskân işine karşı olmakla kalmayıp, bu çabalara açıkça saldırarak, göreve gelmez durumu tersine çevireceği sözünü verdi. (Mavrogordatos 1982:202, Yıldırım 2006:90).

Daha olaylar göç noktasına gelmeden önceki dönemde Krallık Yönetimi, “Venizelos yanlısı” olarak nitelendirdiği Anadolu Rum halkının Yunanistan'a

³ Balkan-Yunan milliyetçiliğinin önde gelen isimlerinden İon Dragoumis (1998) şu sözlerle bu propagandayı zirve noktasına taşımıştır: “Küçük Asyalılar da tıpkı Giritliler gibi Eski Yunanistan'ın ‘İngiliz Fransız emperyalizmine’ hizmet organlarıdır.”

Bunun için Bkz. <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122/>, (22.03.2011).

göç etmesini engellemek için her yolu denemişti. Örneğin, 1922 Temmuzunda Kral Konstantin ve General Gunaris ve Rufu tarafından imzalanan 2670/1922 sayılı yasayla, Yunan Ordusu'nun Anadolu'dan çekilmesi yönünde karar alınmış olmasına rağmen, Anadolu Rum nüfusunun bölgeden ayrılması yasaklandı. 22 Ağustos 1922'de Yunan cephesinin dağılmasından sonra Yunan Hükûmeti dönemin İzmir Valisi Aristidis Stergiadis'e çektiği telgrafta ondan, bir "göçmen sorununun" yaşanmaması için Anadolu Rumlarının Yunanistan'a gitmelerine izin vermemelerini istiyordu (Ağcidis, Kokinos 2011). Kafalardaki öncelikli sorun, yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi, elbette ki göçmen sorunu değildi. Venizelosçular ve Kral yanlıları arasındaki bu ciddi çatışma ortamı, Küçük Asya'da yaşanan askerî yenilgiyle birlikte Venizelos yanlılarına duyulan düşmanlığı artırmıştı.

Yunan cephesi yarıldıktan sonra ve Yunan görevlilerin İzmir'den ayrılmasından kısa bir süre önce, dönemin genç siyasetçisi Georgios Papandreu kendilerini bekleyen felaketle ilgili olarak Vali Stergiadis tarafından haberdar edildiğinde onun, "Peki, neden halkı gitmesi için uyarmıyorsunuz?" şeklindeki sorusuna Stergiadis şu cevabı vermişti: "Burada kalsınlar da Kemal onları gebertsin daha iyi. Çünkü Atina'ya gidecek olurlarsa her şeyi yerle bir ederler."

Kemal Arı'nın *Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)* adlı kitabında yer alan verilere göre, 1922 yılı sonunda Yunanistan'a göç eden Rumların sayısı 1.000.000'u aşmıştı. Arı, aynı zamanda Mübadele öncesinde Yunanistan'a göç eden Rumların sayısının 1.000.000'dan fazla olduğu bilinmekle birlikte, kesin verileri ortaya koyan bir kaynağın mevcut olmadığını, genel nitelikli yapıtlarda ise çelişkili rakamların yer aldığını ifade etmektedir (2010:8). Yunan tarihini konu alan ve Yunan Millî Eğitim Bakanlığı tarafından onaylı bir eserde ise, 1922 Sonbaharında yaklaşık 900.000 muhacirin Yunanistan'a ulaştığı, bunlar arasında 50.000 Ermeni'nin de bulunduğu bilgisi yer alıyor (Margariti, Azeli, Andrioti, Detoraki 2004:148). Buna karşın, Yunanistan Ermeni Ulusal Komitesi'nin internet sayfasında, 1921-1923 yılları arasında Anadolu'dan Yunanistan'a 120.000 Ermeni mültecinin göç ettiği, bunların bir kısmının başka ülkelere gönderildiği, geriye kalanların ise Makedonya ve tüm Yunanistan'a dağıldığı belirtiliyor.⁴ Yine aynı yazıda, Yunanistan'da 1940 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında ana dilinin Ermenice olduğunu beyan eden Ermenilerin sayısının 27.000 olduğu ifade ediliyor. Bu sayı, 1946-47 yıllarında Sovyetler Birliği'nin "Vatana Dönüş Projesi" kapsamında bu nüfusun da %60'ının Sovyet Ermenistanı'na dönmeleriyle oldukça azalmıştır.⁵

⁴ Yunanistan Ermeni Ulusal Komitesi internet sayfası:

http://www.ancg.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=45 (01.06.2011) Sitede yer alan yazıda bu bilgilerin Yunan tarih araştırmacısı I. K. Hasiotis'ten aktarıldığı vurgulanıyor.

⁵ "Ethnokatharsi dia Epanapatrismou" başlıklı yazı: <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424b.htm> (27.05.2011); Seydi (2003)

Yunan topraklarında mülteci olarak kalan bu Ermeni nüfusun Yunan toplumuyla ilişkileri ayrı bir inceleme konusudur. Dolayısıyla biz burada, bu ilişkilerin ve Yunan Devleti'nin ve toplumunun "Ermeni" algısının genel hatlarıyla anlaşılması açısından bu konuyla ilgili gösterge olabilecek birkaç örnekle yetineceğiz.

Daha önce Rum muhacirlerin Yunanistan'daki yaşam koşullarıyla ilgili olarak hâkim olduğunu ifade ettiğimiz suskunluğun Ermeni mülteciler için de geçerli olduğu bir gerçek. Bilindiği üzere, bu durumun hem Yunan hem de Ermeni tarafı için suskunlukla karşılaşılmasının başta siyasî olmak üzere çeşitli nedenleri mevcut. Nitekim Yunan kaynaklarından elde ettiğimiz veriler de, Ermenilerin Yunan toplumuyla uyum içinde olduklarına ilişkin inanışla pek örtüşmüyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Yunanistan Yabancılar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bir raporda, 1922 sonrasında Anadolu'dan Rumlarla birlikte göç eden Ermeni mültecilerle ilgili olarak şu ifadeler yer alıyor:

"Yunanistan'daki Ermeni unsur, kendisine sunulan misafirperver ve dostça ortama uyum sağlamak şöyle dursun, ortaya çıkan her fırsatta Yunan soyuna duyduğu nefreti gözler önüne sermeyi ihmal etmemiştir."⁶

Aynı raporda dönemin artan suç oranlarının sorumlusu olarak, yine Ermenilerin işaret edildiğini görüyoruz:

"Yunanistan'a yerleştiklerinden beri, bugüne dek ülkemizin tarihinde görülmemiş, dehşet verici, tüyler ürpertici suçlar işleyen yasadışı unsurların çoğu bu nüfus içerisinde yer almaktadır. Bu tutarsız, sinsî, fanatik, kurnaz, kavgacı, zapt edilemez insanlar sıklıkla sorun yaratarak Yunan güvenlik güçlerini meşgul etmektedirler. Devlete karşı direniş hareketleri, cinayetler, soygunlar, gasplar ve benzeri suçların çoğu yasadışı Ermeni eylemcilerden kaynaklanmaktadır."⁷

Ayrıca Yunan Dışişleri Bakanlığı arşivlerine ait yayınlanmamış raporlardan, Yunan devlet mekanizması içerisindeki yetkililerin de ülkelerinde yaşayan Ermeni unsura benzeri bir bakış açısıyla yaklaştığını anlıyoruz. Örneğin, 1927 yılı Ekim ayında Selanik Valisi Akhilleas Kalevras Başbakana "sınırların tehlikeli Ermeni unsurlardan temizlenerek, bunların iç bölgelere nakledilmesi" önerisinde bulunmuş, aynı dönemin Dışişleri Bakanı Andreas Mihalakopoulos ise bu görüşü şu sözlerle onaylamıştır:

"Ermenilerin yer değiştirmeleriyle ilgili öneriyi faydalı bulmaktayız, ancak bu öneri, burada yaşayan yabancı unsuru kovuyor izlenimi yaratma tehlikesiyle karşı karşıya kalmamız için, bunların toplu olarak nakledilmesinden kaçınmak önkoşuluyla ger-

⁶ Yunanistan'da yaşayan Ermeniler Hakkında Rapor, Mart 1952, Protokol No: 421/7/2/4. Bkz. <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424a.htm> (27.05.2011).

⁷ Yunanistan'da yaşayan Ermeniler Hakkında Rapor, Mart 1952, Protokol No: 421/7/2/4. Bkz. <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424a.htm> (27.05.2011)

çekleştirilmelidir”⁸.

Şimdi, Ermeni mültecilerle bu anlamda bir kader ortaklığı olan, ancak onlardan farklı olarak, kendi soyundan olan insanlar tarafından dışlanma travmasıyla başa çıkmak zorunda kalan Anadolu Rum muhacirlere dönelim. Bu travmatik durum, bir Rum muhacirin şu sözleriyle daha net anlaşılıyor:

“Yunanistan’da koşullar Türkiye’dekinden daha zordu. Burada onlara hiçbir şey yapmadığımız hâlde bizden daha fazla nefret ediyorlardı. En azından Türkler bizimle yaşadıkları için bizden nefret ediyorlardı, biz de onlara aynı şekilde karşılık veriyorduk.” (Marancidis 2001:89)

Muhacirlere yönelik olumsuz tutum hem Yunanistan’ın yerli halkının hem de Yunanistan’da yaşayan etnik ve dinsel azınlıkların genel davranış biçimiydi. Bu insanlar için küfür olarak kullanılan “Türk tohumu” ve benzeri ifadeler Hükûmet organlarının gündem maddelerinde yer alan ifadelerdi (Liveratos 1985:27-30). Ünlü Yunan Rebetiko bestecisi Markos Vamvakaris otobiyografisinde bu ortamı şöyle anlatıyor:

“İnsanlar tren vagonlarında, terk edilmiş depolarda, kurdukları çadırlarda kalıyorlardı. Felaket, büyük felaket. Gözlerimiz bir daha böyle şeyler görmesin. O insanların neler çektikleri anlatılır gibi değil. Aşağılandılar. Çok kötü durumlara düştüler. Orada, kendilerini kovan Türkler tarafından aşağılandıkları yetmezmiş gibi, burada da aynı şeyleri yaşadılar. Başlarını sokacak bir ev bulmak için, ekmeklerini kazanmak için yapmadıkları iş kalmadı (...) Tam bir felaket... Yerli halk da onlara iyi gözle bakmıyordu. Onlara küfürler ediyorlardı. Arkalarından; “Defolun gidin buradan!” diye bağırıyorlardı. Onların yüzüne dahi bakmıyorlardı. Onlara karşı: “dur bir dakika! Onlar bizim akrabalarımız, onlar gerçek Yunanlılar. Onları kucaklayalım” diyecek kadar sevgi yoktu içlerinde. Böyle bir şey hiç olmadı. En azından ben görmedim. Belki başka yerlerde olmuş olabilir. Bu civarda dolaşan hırsızlar onları soymak istiyorlardı. Dolandırıcılar, sahip oldukları her şeyi almak, onları kandırmak istiyorlardı”. (Vamvakaris 1978: 94)

Nüfus mübadelesinin ardından gerçekleşen göçlerde de daha önceki göç dalgasında yaşanan olaylar bir kez daha tekrarlandı. Makroniso, Salamina, Selanik Karaburnu, “ölüm adası” olarak da bilinen Tesalya Bido Adasında ve başka yerlerde kurulan karantinalarda binlerce insan hayatını kaybetti. Makroniso karantinasının, Yunanistan’daki muhacir trajedisinin karanlık sayfalarından biri olduğu söyleniyor. Makroniso’da kalmış olan Karadenizli bir muhacir, 4.1.1923 tarihinde İstanbul’daki arkadaşına yazdığı mektupta, içinde yaşadıkları koşulları şu şekilde anlatıyor:

“Hiçbir yerleşimin bulunmadığı Makroniso’ya vardığımızda, orada gerçek bir trajedi yaşadık. Muhacirlerin neredeyse yarısı burada öldü.”⁹

⁸ “Ethnikofrosini ke “Armeniki Apili” Atina, 10.12.1927, Protokol No: 14471. Bkz. <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424a.htm> (27.05.2011),

⁹ “Apo ton Pondo sto Makronisi” başlıklı yazı <http://pondosandaristera.wordpress.com/2010/02/02/makronisi/> (15.2.2010).

Yunanistan'daki ilk yıllarda, muhacirler arasında intihar vakaları da önemli ölçüde artış gösteriyor. R. Hirschon, bu dönemde bir doğuma üç ölümün düştüğü değerlendirmesini yapıyor (1989:37).

Kostas Gavriilidis ise o günleri şöyle anlatıyor:

“Mahrumiyetlerle dolu bir hayat. Hastalar için hiçbir tıbbi tedavi yoktu. Toprağı işlemek için hayvan ve tarım gereçlerimiz yoktu... Dramatik bir hayat yaşadık. Halk açlıktan kırılıyordu. Çocuklarımız bir deri bir kemik kalmışlardı” (Gavriilidou 1988)

Tüm bu olumsuz koşulların yanı sıra yerli halk, nüfus mübadelesiyle Yunanistan'a gelen muhacirlerin mübadele sonucu elde ettikleri mülkleri işgal etmeye çalışıyor ve sıklıkla onları yaşadıkları bölgelerden çıkarmak amacıyla onlara karşı örgütlü saldırılar düzenliyorlardı. Bu amaçla düzenlenen en büyük çaplı saldırı Serres'de gerçekleşti. Olaylar 1924 yılı sonbaharında başladı. Yerli halktan oluşan silahlı gruplar muhacirlerin yaşadığı bölgeye saldırdılar. Bu olay döneme ait bir gazeteden şu şekilde aktarılıyordu:

“Çoğu kadın olmak üzere 17 muhaciri yaraladılar, çadırları, ahırları ve samanlıkları ateşe verdiler, eşyaları yağmaladılar...” (Pamprosfigiki Gazetesi, 9.11.1924) .

Özellikle muhafazakâr kesimin muhacirlere karşı tutumu sonraki yıllarda da devam etti. Bu tutum yalnızca cahil halkın tutumu değildi. Yunan Krallığının aydın kesimi de aynı tutumu benimsemişti. Göçün üzerinden altı yıl geçtikten sonra yazılmış bir yazıda; başkentin “*Türk tohumlarından arındırılması ve safkan Yunanlıların onlardan ayrılması gerektiği*” savunuluyordu (Kathimerini Gazetesi, 17.07.1928). Günümüzde de Yunanistan'ın en çok okunan gazeteleri arasında gelen *Kathimerini Gazetesi*'nin kurucusu ve yayıncısı Georgios Blahos'un muhacirlerle ilgili çıkışları da ilginçtir. Yazar 1928 yılında kaleme aldığı yazılarda muhacirlerden “*göçmen güruhu*” olarak söz ediyor. *Proinos Tipos* gazetesinin Krallık yanlısı yayıncısı Nikos Kraniotakis ise, gazetesinde yazdığı bir yazıda “*muhacirlerin kollarına sarı bir şerit takmalarının zorunlu kılınması*” (!) önerisinde bulunarak “*bu şekilde Yunanlıların onları ayırt edip, onlardan kaçınabileceğini*” ifade ediyor.

Siyasî yönetimin düşünce yapısına işaret eden şu sözler de ilgi çekicidir:

“Muhacirlere insanî açıdan ve talihsiz, çileler çekmiş kardeşlerimiz olarak acıyor, onlara sempatiyle bakıyoruz. Ancak onları ne seçmen ve seçilen, ne seçilme hakkına sahip kişiler olarak, ne de Yunanistan'ı yönetme hakkına sahip vatandaşlar olarak karışımızda görmek istemiyoruz. (Kathimerini Gazetesi, 30.07.1928)

1935'ten sonra, özellikle de Venizelos yanlılarının başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişiminin ardından muhacirlere yönelik saldırılar şiddetlenir, hatta olaylar bu insanların yaşadıkları mahallelerin ateşe verilmesi boyutuna kadar varır. *Volos*'ta bulunan bir muhacir bölgesinin ateşe verilmesi şu şekilde aktarılır:

“Venizelos karşıtı muhafızlar muhacir mahallelerini ateşe verdiler ve muhacirlerin mallarıyla birlikte, kaçmaya fırsat bulamayan genç bir muhacir de can verdi...” (Lindardatos 1966:175).

1937'den 1949'a kadar olan süreçte Yunanistan bir başka göç dalgasıyla karşı karşıya kaldı. Anadolu Rumlarının Yunanistan'a göç edişinden yıllar sonra, bu dönemde eski SSCB'den Yunanistan'a sığınan Karadeniz Rumları da aynı dışlayıcı tutumla karşı karşıya kaldılar (Agcidis, Kokinos 2011).

Bugüne geldiğimizde Yunanistan'ın hâlâ bu dışlayıcı yaklaşımından kurtulabildiğini söylemek maalesef mümkün değil. 21 Ağustos 2006 tarihli *Ethnos Gazetesi*¹⁰, Irkçılığa Karşı Avrupa Ağı'nın son raporuna dayalı olarak yayınladığı haberde, kamu kurumlarının, emniyet güçlerinin, devletin göçmenlerden sorumlu kurumlarının ve hatta Yunan vatandaşlarının, insana yönelik ırkçılık ve ayrımcılığı, cezaî yaptırım gerektiren bir yasa ihlali olarak algılamadıklarına dikkat çekiyor. Aynı haberde Eurobarometre tarafından daha önceki yıllarda yapılan başka bir araştırmanın sonucuna göre, Yunanistan'ın Avrupa Birliği ülkeleri arasında ksenofobi olgusunun en fazla görüldüğü ülke olduğu da anımsatılıyor.¹¹

Sonuç

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi, Yunanistan'ın “öteki”ye yönelik olumsuz yaklaşımı bir kısır döngü hâlinde, yıllar boyu çözülememiş bir sorun olarak beklemektedir. “Ötekileştirme” olgusunun süreklilik arz ediyor olması, Yunan toplumunun kendisine ve başka toplumlara yönelik algısında genel bir yanılısma olduğunun işaretidir. Bu durumun farkına varmış olan Yunan aydınları genellikle topluma yönelttikleri eleştirilerde, günümüz Yunan toplumunun Antik Yunan kültür mirasını diğer uluslara karşı doğal bir üstünlük sebebi olarak gördüğünden, ancak bu büyük mirası gerçekten taşıyıp taşıyamadığı konusunda kendisiyle yüzleşmekten kaçındığından söz ederler. Bu bence de doğru bir saptamadır. Yunan toplumu öncelikle, filozof ataları Sokrates'in dünyaca ünlü *kendini tanı* sözü kılavuzluğunda kendisiyle yüzleşmeli, kendi içine gerçekçi bir perspektiften bakmalıdır.

Öte yandan siyasî kazanım elde etme çabasıyla Anadolu Rumlarının “*Türkler tarafından katledildiklerini*” öne süren Yunan Devleti'nin de bu yüzleşmeden payını alması gerekir. Ancak bu şekilde bu ırkçı yaklaşımlarının nedenleriyle karşı karşıya gelerek, elde edeceği sonuçlar ışığında, günümüz Yunanistan'ında göçmen olmanın acı deneyimini yaşayan “öteki”lere yönelik dışlayıcı politikasını yeniden gözden geçirme fırsatına sahip olabilir.

¹⁰ “Anthi o ratsismos stin Elada, holeni i efarmogi ton nomon” başlıklı haber. <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=59002> 27.02.2011

¹¹ *Attitudes Towards Minority Groups in The European Union*: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_138_analysis.pdf (28.02.2011); <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=22768&subid=2&pubid=59002>, 28.02.2011).

Kaynaklar

- AGCÍDÍΣ Vlasis, KOKÍNOS Yorgos, LEMONÍDOU Eli (2011) *To Travma ke i politikes tis mnimis*, Taksideftis Yayınları, Atina / ΑΓΤΖΙΔΗΣ Βλάχης, ΚΟΚΚΙΝΟΣ Γιώργος, ΛΕΜΟΝΙΔΟΥ Έλλη (2011) *Το τραύμα και οι πολιτικές της μνήμης*, Εκδόσεις Ταξιδευτή, Αθήνα.
- AGCÍDÍΣ Vlasis, KOKÍNOS Yorgos, LEMONÍDOU Eli (2011) *To Travma ke i politikes tis mnimis*, Taksideftis Yayınları, Atina / ΑΓΤΖΙΔΗΣ Βλάχης, ΚΟΚΚΙΝΟΣ Γιώργος, ΛΕΜΟΝΙΔΟΥ Έλλη (2011) *Το τραύμα και οι πολιτικές της μνήμης*, Εκδόσεις Ταξιδευτή, Αθήνα. URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122/>, 22.03.2011).
- ARI, Kemal (2010) *Büyük Mübadele, Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)*, Tarih Vakfı, İstanbul.
- BATRA, Hristina (2010) *Rebetiko 'nun seyri: Cemaatten Ulusa*, Sözde Masum Milliyetçilik, Kitap Yayınları, İstanbul.
- FERRÍΣ, Kostas (2005) *Íki Gözüüm Marika'm Rebetiko*, Literatür Yayınları, Mayıs 2005, İstanbul.
- GAVRÍLÍDOU, Nitsa (1988) *O Pateras mou Kostas Gavriilidis* Eksandas yayınları, Atina/ΓΑΥΡΠΗΛΙΔΟΥ, Νίτσα (1988) *Ο πατέρας μου Κώστας Γαυρηλίδης*, Εκδόσεις Εξαντά, Αθήνα. URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122>, 15.02.2011)
- HIRSCHON, René (2000) *Mübadele Çocukları*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- LÍNARDATOS, Spiros (1966) *Pos Eftasame stin 4 Avgoustou*, Themelio Yayınları, Atina/ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ, Σπύρος (1966) *Πώς εφτάσαμε στην 4η Αυγούστου*, Εκδόσεις Θεμέλιου, Αθήνα.
- LÍVERATOS Dimitris (1985) *Kinoniki Agones stin Elada (1923-27)*, cilt no: 2, Komuna Yayınları, Atina / ΛΙΒΕΡΑΤΟΣ, Δημήτρης (1985) *Κοινωνικοί Αγώνες στην Ελλάδα*, Εκδόσεις Κομούνας, Αθήνα. URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122>, 15.02.2011
- MARANCÍDÍΣ Nikos (2001) *Zito to Ethnos/Yaşasın Millet*, Girit Üniversitesi Yayınları, İraklio / ΜΑΡΑΝΤΖΙΔΗΣ, Νίκος (2001) *Ζήτω το Έθνος*, Εκδόσεις του Παν. Κρήτης, Ιράκλειο.
- MARGARÍTÍ, G., AZELÍ, Ag., ANDRÍOTÍ, N., DETORAKÍ, Th. (2004) *Themata Neoelini-kis Ístorias*, O.E.D.B. (Eğitim Kitapları Yayın Kurumu), Atina/ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ, Γ., . AZELH, Αγ., ΑΝΔΡΙΩΤΗ, Ν., ΔΕΤΟΡΑΚΗ, θ. (2004) *Θέματα Νεοελληνικής Ιστορίας*, O.E.D.B. (Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων), Αθήνα.
- MAVROGORDATOS, George (1982) *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*, Berkeley University of California Pres, 202.
- NAKRACAS, Georgios (2000) *Í Mikra Asia ke i Katagogi ton Prosfigon*, Batavia Yayınları, Selanik/ ΝΑΚΡΑΤΖΑΣ, Γεώργιος (2000) *Η Μικρά Ασία και η Καταγωγή των Προσφύγων*, Εκδόσεις Μπατάβια, Θεσσαλονίκη.
- SEYDÍ Süleyman, “Sovyetler Birliği'nin Ermeniler İçin Başlattıkları Anavatana Dönüş Projesi”, *Ermeni Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 8, Kış 2003.
URL: <http://www.eraren.org/index.php?Lisan=tr&Page=DergiIcerik&IcerikNo=140> (07.06.2011)
- SOTİRÍYU, Dido (2007) *Benden Selam Söyle Anadolu'ya*, Can Yayınları, İstanbul.
- VAKALOPOULOS, Apostolos (1999) *Nea Eliniki Ístoria (1204-1985)* Vania Yayınları, Selanik, 371-394/ ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, Απόστολος (1999) *Νέα Ελληνική Ιστορία (1204-1985)*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 371-394.

VAMVAKARÍS, Markos (1978), *Aftoviografia*, Papazisi Yayınları, Atina/ BAMBAKAPHΣ, Μάρκος (1978), *Αυτοβιογραφία*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
 YILDIRIM, Onur (2006) *Diplomasi ve Göç, Türk-Yunan Mübadelesinin Öteki Yüzü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

“*Anthi o Ratsismos stin Elada, holeni i efarmogi ton nomon*” başlıklı yazı, *Ethnos* Gazetesi, / *Ανθεί ο ρατσισμός στην Ελλάδα, χωλαίνει η εφαρμογή των νόμων*, Εφημερίδα Έθνος. URL: <http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11424&subid=2&pubid=59002> (27.02.2011).

Apo ton Pondo sto Makronisi” başlıklı yazı / *Από τον Πόντο στο Μακρονήσι*. URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/02/06/makronisos/> (15.2.2010).

Attitudes Towards Minority Groups in The European Union URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_138_analysis.pdf, (28.02.2011).

DRAGOUMÍS, Ion (1998) *Kratos ke Prosfiges/ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ, Ιων (1998) Κράτος και Πρόσφυγες* URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122/>, (22.03.2011)

Eleftherotipia Gazetesi, *Ethnokatharsi dia Epanapatrismou/Εφημερίδα Ελευθεροτυπίας, Εθνοκάθαρση διά Επαναπατρισμού* (24/04/2005). URL: <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424b.htm> (27.05.2011),

Ethnikofrosini ke “Armeniki Apili” başlıklı yazı/ *Εθνικοφροσύνη και “Αρμενική Απειλή”* Atina, 10.12.1927, Protokol No: 14471. URL: <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424a.htm> (27.05.2011),

Kratos ke prosfiges tou ‘22 / Κράτος και πρόσφυγες του ‘22 URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122/>, 22.03.2011.

LOUKA, Stefanos. *İstoria tis laikis musikis dimiourgias/ΛΟΥΚΑ, Στέφανος. Ιστορία της λαϊκής μουσικής δημιουργίας*. URL: www.rebetiko.gr/arthra (05.01.2011).

Pamprosfigiki Gazetesi, *Εφημερίδα Παμπροσφυγικής*, 9 Kasım 1924. URL: <http://kars1918.wordpress.com/2010/03/15/refugees-122> (15.02.2011)

Politiki Simberifora ton Prosfigon stin Elada kata to Mesopolemo / Πολιτική Συμπεριφορά των Προσφύγων στην Ελλάδα κατά το Μεσοπόλεμο. URL: <http://www.ehw.gr/asiaminor/Forms/flemmaBody.aspx?lemmaid=5879>, (01.06.2011)

To Vima Gazetesi'nin *Protia Ksenofovias* başlıklı yazısı / *Πρωτία Ξενοφοβίας / Το Βήμα* URL: <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=131232> (08.06.2011).

Yunanistan Ermeni Ulusal Komitesi internet sayfası: URL: http://www.ancg.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=45 (1.06.2011).

Yunanistan'da yaşayan Ermeniler Hakkında Rapor, Mart 1952, Protokol No: 421/7/2/4 URL: <http://www.iospress.gr/ios2005/ios20050424a.htm> (27.05.2011).